

УДК 94:327(510+520)

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-27-9>

Олійник О.М.

<https://orcid.org/0000-0002-0083-9960>

КИТАЙСЬКО-ЯПОНСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджуються проблема генезису китайсько-японських відносин в їх історичній ретроспективі. Проаналізовано історичні передумови формування сучасних відносин між КНР та Японією, а також з'ясовано, що історія відносин між двома країнами нараховує більше 4 тис. років. За цей тривалий історичний період сторони пройшли складне випробування часом, від жорстокого протистояння до налагодження вигідного співробітництва. Проаналізовано політичні зміни всередині країн та їх вплив на зовнішні амбіції політичного керівництва. Встановлені основні концепти та засадничі принципи зовнішніх політик обох країн. Дослідженні найгостріші проблемні питання двосторонніх відносин, які сформували негативні спогади однієї країни про іншу, що зберігаються і нині у пам'яті народів та стримують подальше наближення. Виявлено, що політичні кола країн усвідомлюють суть наявних історичних проблем, однак намагаються стримувати негативні спогади і віднайти механізми та формати нового співіснування народів обох країн. Зокрема сторони започаткували економічний діалог між Японією та Китаєм на високому рівні як стратегічний інструмент розвитку співробітництва в економічній сфері, роль якого має зрости. Встановлено, що Пекін та Токіо налагодили процес моніторингу вражень населення країн однієї про іншу, вживають заходи задля зниження напруги у відносинах, а також намагаються віднайти нові більш ефективні моделі співіснування. З'ясовано, що обидві сторони вирішили співпрацювати спільно в тих сферах, де Японія та Китай мають великий вплив на світову економіку і можуть сприяти сталому зростанню світової економіки. При цьому пріоритет надаватиметься співпраці у сферах енергетики та навколишнього середовища на основі визнання того, що сторони несуть відповідальність перед майбутніми поколіннями та міжнародним співтовариством за ефективність такої співпраці. Доведено, що сторони сприятимуть взаємовигідній співпраці та розширенню спільних вигод у широкому спектрі галузей, включаючи торгівлю, інвестиції, інформаційні та комунікаційні технології, фінанси, безпеку харчових продуктів і продуктів, захист прав інтелектуальної власності, бізнес-середовище, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, транспорт і туризм, воду та охорону здоров'я.

Ключові слова: історична пам'ять, співробітництво, зовнішня політика, мир, примирення, міжкультурний обмін.

Підготовка цієї статті фактично була зумовлена вимогою часу щодо з'ясування ролі двох великих азійських країн – Китаю та Японії, як на світовій арені так і на регіональному рівні. У ХХІ ст. Китай перетворився на другу за обсягом ВВП країну посунувши з цього місця Японію і об'єктивно почала зростати роль країни у світі. Китай намагається довести, що країна має відігравати більш вагомий роль у світових процесах і задля цього виступає ініціатором низки проєктів світового рівня. Своєю чергою політика Токіо більшою мірою спрямована на збереження існуючого впливу в світі. Політичні

кола Японії усвідомлюють, зростаючу роль Китаю, а також те що з цією країною не можна говорити з «позиції сили», а відтак демонструють бажання взаємовигідної співпраці. Така позиція країни Висхідного сонця відповідає інтересам Піднебесної та її зовнішньополітичній концепції, яка була запропонована архітектором китайських реформ Ден Сяопіном, – «уникати протистояння, та зосереджуватися на питаннях, що представляють взаємний інтерес». Як результат попри складне історичне минуле сторони спромоглися налагодити конструктивний діалог та віднайти ефективний формат співпраці. У статті представлені найбільш вагомні події в історії двох країн, які сформували сучасний «каркас» відносин, що дозволяє країнам мирно співіснувати та розвиватися.

Історія відносин між Китаєм та Японією нараховує більше 2 тис. років і починається з початку першого тисячоліття, коли в 57 році імператор Китаю з династії Хань дав золоту печатку країні На народу Ва (так в китайській історіографії називаються стародавні японці). Китай значно вплинув на культуру Японії, її релігію, філософію, архітектуру, право і писемність. В період правління китайських династій Суй (581–618) та Тан (618–907) Японія відправляла велику кількість своїх учнів в Китай на навчання та переймання досвіду управління щоб допомогти закласти свій власний фундамент як незалежної нації в Північно-Східній Азії. Після поразки Японії в 663 р. в битві на річці Пеккан, Японія певний час залишалась ізольованою. Майже до середини XIX ст. Японія залишалась закритою країною для решти світу. Цей історичний проміжок історії Японії був насичений як періодами послаблення державного управління в середні країни, так і періодами зміцнення центральної влади [1, с. 6–28].

Починаючи з XVII ст., коли в 1603 р. японський полководець Токугава Ієясу заснував третій і останній сьогунат (всепонський самурайський уряд) у місті Едо, сучасному Токіо. Ця доба ознаменувалася відсутністю внутрішніх воєн, стрімким розвитком економіки та «японізацією» іноземних запозичень. Були записані самурайські кодекси честі бусідо та закладено основи японської національної філософії та науки кокугаку. Поширення писемності, спільні культурні риси, відносна централізація влади та тривалий мир у країні сформували основи сучасної політичної японської нації.

В результаті громадянської війни 1868–1869 рр. Японія була перетворена на парламентську монархію британського типу. Протягом періоду Мейдзі (1869-1912) в країні було проведено низку реформ, що значно зміцнило країну в політичному, економічному та військовому планах. Це дозволило Японії перемогти у першій японсько-китайській війні (1894–1895 рр.) та японсько-російській війні (1904–1905 рр.), що забезпечило домінування Японії у Східно-азійському регіоні [2, с. 529–542].

В 1937 р. Японія розпочала другу японсько-китайську війну, яка закінчилась капітуляцією Японії в 1945 р. Саме ця війна сформувала почуття відчаю,

розпачу та несприйняття однією нацією іншої. Причиною такого несприйняття стали події які відбувались в грудні 1937 р. в м. Нанкін, тодішній столиці Китаю. Протягом шести тижнів японські військовослужбовці здійснювали масові вбивства, згвалтування цивільного населення та акти мародерства. За різними оцінками, було вбито від 40 тис. до 500 тис. китайських цивільних осіб і роззброєних солдат. Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу в 1948 р. оприлюднив дані власної оцінки жертв, згідно з якою більше 200 тис. китайців були вбиті. Офіційний Пекін заявив, про більш ніж 300 тис. жертв, представивши оцінку Нанкінського трибуналу з військових злочинів 1947 року.

Наслідки нанкінської трагедії 1937 р., заклали підґрунтя для формування недовіри та неприязні китайців до японців. Історична пам'ять про цю трагедію вплинула на відносини, які тривалий час залишались на низькому рівні.

Після закінчення Другої світової війни відносини між Китаєм та Японією залишались в стані невизначеності, оскільки не існувало жодних міждержавних договорів які б врегульовували ці відносини. Сан-Франциським мирним договором від 1951 р. офіційно було завершено Другу світову війну, а також закріплено порядок виплати репарацій союзникам і компенсацій постраждалим від японської агресії країнам. За умовами Сан-Франциського мирного договору Японія визнавала втрату свого суверенітету над Тайванем і Пескадорськими островами, Парасельськими островами і островами Спратлі. Представники Китайської Народної Республіки участь в конференції в Сан-Франциско не приймали, а відповідно підписаний договір не мав юридичної сили для КНР. Мирний договір між Японією та Республікою Китай підписаний в квітні 1952 р. в Тайбеї фактично закріпив припинення війни між Японією та Республікою Китай. Юрисдикція цього договору мала обмежену дію і розповсюджувалась лише на території острова Тайвань, Пескадорські острови, Парасельські острови і острови Спратлі [3].

Таким чином питання врегулювання юридичного оформлення відносин між Японією та КНР було питанням надзвичайної важливості.

У квітні 1956 р. з'явилася стаття Мао Цзедуна «Про десять найважливіших протиріч», в якій він представив бачення зовнішньополітичного курсу Китаю. Зокрема він відзначав, що на міжнародній арені Китай має гуртуватися з усіма силами, з якими можна згуртуватися, домагатися нейтралізації тих сил, які ще не стоять на нейтральній позиції, і навіть розколювати і використовувати реакційні сили. Зазначене в статті означало, що Китай має налагоджувати відносини фактично з будь-якою країною, якщо існують можливості для співпраці [4, с. 13].

Ситуація почала змінюватись після того як китайське керівництво започаткувало нову зовнішньополітичну стратегію. В жовтні 1956 р. Мао Цзедун розвинув теорію «проміжних зон» (вперше ця думка була висунута Мао ще в 1946 р.), заявивши про існування двох «проміжних зон» – з одного боку, Азії, Африки і Латинської Америки, з іншого – Європи. Згідно цієї стратегії

Китаю потрібно розвивати відносини з державами «проміжної зони» і підтримувати їх в боротьбі за самостійність. Відповідно до нової зовнішньополітичної стратегії Китай почав згортати відносини з Радянським Союзом і переорієнтовується на розвиток відносин з країнами що розвиваються і навіть з деякими розвинутими країнами [4, р. 13].

В січні 1964 р. завдяки тому, що президент Франції Де Голль взяв курс на самостійність і відносно незалежність від США і НАТО, Франція встановила дипломатичні відносини з КНР. Це сприяло подальшому розвитку відносин Китаю з країнами Африки. Протягом періоду грудень 1963 р. – лютий 1964 р. прем'єр-міністр КНР Чжоу Еньлай відвідав 10 африканських країн і як результат до 1965 р. Китай встановив дипломатичні відносини з 18 африканськими країнами. Схожим чином розвивалася ситуація і в країнах Південно-Східної Азії [5].

На початку 70 рр. ХХ ст. відбулось зближення Китаю з США. Це пояснювалось спільними інтересами двох сторін відносно політики щодо Радянського Союзу. Обидві країни бачили в СРСР основного ворога, тому готові були задіяти будь-які можливості заради стримування останнього. У 1971 р. в результаті двох секретних поїздок Г. Кіссінджера в Пекін було досягнуто згоду про офіційний візит президента США в КНР. В лютому 1972 р. під час візиту президента США Річарда Ніксона до Китаю, було укладено Шанхайське комюніке, мета якого полягала в нормалізації відносин між двома країнами [6, с. 267–319].

Активізація зовнішньої політики Китаю також вплинула на ставлення керівництва Японії до Китаю. Посилення ролі Китаю на зовнішньополітичній арені примусило керівництво Японії до пошуку шляхів нормалізації відносин з Китаєм. Історичним можна вважати в цьому процесі візит до Китаю прем'єр-міністра Японії Какуея Танаки, який відбувся в вересні 1972 р. Під час візиту Какуей Танака зустрівся з головою КНР Мао Цзедуном, яка пройшла в дружній атмосфері. Відбулись також зустрічі прем'єр-міністра Танаки і міністра закордонних справ Огіри з прем'єр-міністром КНР Чжоу Еньлаєм і міністром закордонних справ КНР Чи Пеньфей, під час яких сторони щиро і відверто обмінялися думками з приводу питання про нормалізацію відносин між Японією і Китаєм і інших проблем між двома країнами. За результатами візиту сторони підписали «Спільне комюніке між урядом Японії та урядом КНР» (надалі комюніке) [5].

В комюніке зазначено, що народи обох країн щиро прагнуть покласти край ненормальному стану справ, яке досі існувало між двома країнами. Реалізація прагнень двох народів до припинення стану війни і нормалізації відносин між Японією і Китаєм додасть нову сторінку до анналів відносин між двома країнами.

Комюніке фактично стало актом примирення сторін і припинення стану війни. Японська сторона заявила, що чітко усвідомлює відповідальність за

серйозні втрати, які Японія завдала в минулому китайському народові через війну, і глибоко дорікає собі. Крім того, японська сторона підтвердила свою позицію, що має намір реалізувати політику нормалізації відносин між двома країнами з позиції повного розуміння «трьох принципів відновлення відносин», висунутих урядом Китайської Народної Республіки.

В комюніке уряд Японії також визнав уряд Китайської Народної Республіки єдиним законним урядом Китаю і що Тайвань є невід'ємною частиною території КНР.

Свою чергою уряд Пекіну заявив, що в інтересах дружби між китайським і японським народами, він відмовляється від репарацій з Японії.

Уряд Японії та уряд Китаю домовилися встановити відносини вічного миру та дружби між двома країнами на основі принципів взаємної поваги до суверенітету та територіальної цілісності, взаємних ненападів, невтручання в внутрішні справи, рівності, взаємної вигоди і мирного співіснування. Уряди обох країн підтвердили, що згідно з вищезазначеними принципами та принципами статуту Організації Об'єднаних Націй, Японія та Китай у своїх взаєминах вирішуватимуть всі суперечки мирними засобами і утримуватимуться від застосування чи загрози застосування сили.

В комюніке також було зазначено про необхідність посилення обміну між людьми, розвитку торгівлі, а також співпраці в галузі авіації, судноплавства та рибальства.

Урядами двох країн було прийнято рішення про встановлення дипломатичних відносин з 29 вересня 1972 р. Японія стала першою серед розвинених капіталістичних країн з якими КНР встановила дипломатичні відносини на принципах «одного Китаю», розірвавши офіційні відносини з Тайванем.

Після підписання спільного комюніке між Китаєм та Японією значно активізувались торгові відносини. Так в 1976 р. Японія стала основним торговим партнером Китаю. Її частка в загальному обсягу зовнішньої торгівлі Китаю становила – 28,4% [7].

Архітектор китайських реформ Ден Сяопін надавав першочергового значення розбудові відносин Китаю з Японією. Китайське керівництво було здивовано тим, що в 1960-і рр. Китай та Японія мали приблизно однаковий розмір валового виробництва. Проте вже до 1980 р. Японія випереджала Китай за цим показником в 4 рази. На кінець 1980 р. виробництво автомобілів в Японії перебільшило 10 млн одиниць, досягнувши рекордних 11,04 млн одиниць, що становило 30% загальносвітового виробництва автомобілів. Ден Сяопін хотів зрозуміти, чому за такий короткий період японці досягли вражаючих результатів і змогли випередити не тільки Китай, і інші провідні країни світу. Тому перший свій закордонний візит після повернення до влади, ще до проголошення політики реформ та відкритості в Китаї, він здійснив до Японії восени 1978 р. Потягом візиту він відвідав три японські підприємства –

автомобільний завод, сталеварний комбінат та завод з виробництва побутової електроніки «Тошиба». Він також здійснив подорож по 210-кілометровій швидкісній залізничній лінії, що також справило на нього позитивне враження. Ця подорож переконала Ден Сяопін в необхідності проведення модернізації країни, він також зрозумів, що без зовнішніх інвестицій здійснити модернізацію в Китаї буде не можливо [8, с. 60].

Під час візиту він закликав в першу чергу японські промислові кола до співробітництва в сфері модернізації промисловості та економіки Китаю. Японські промислові кола, які були представлені провідними японськими компаніями, відгукнулись на заклик китайського лідера. Японія відіграла ключову роль в модернізації Китаю постачаючи в Китай сучасне обладнання, техніку та технології. Японія також забезпечила перенавчання тисяч китайських робітників, інженерів, технологів та управлінців. Багато об'єктів соціального значення безкоштовно були передані Японією Китаю. За результатами візиту в Японію, Ден Сяопін зробив заяву, в якій він повідомив про те, що він нарешті зрозумів, що таке бути промислово модернізованою країною [9, р. 370].

Недивлячись на те, що в комюніке Китай відмовився від репарацій з боку Японії, проте під час візиту Ден Сяопіна в Японію в 1978 р., він заявив, що це було помилкою і висунув вимоги щодо компенсації втрат, які зазнав Китай від країни-агресора. Уряд Японії з порозумінням поставився до вимог китайського лідера і розпочав надавати Китаю «офіційну допомогу розвитку» за трьома напрямками:

- будівництво інфраструктури та інших об'єктів на японські кредити під дуже низькі відсотки;
- безоплатне надання коштів на будівництво лікарень, освітніх центрів та інших соціальних установ;
- технічне сприяння, яке полягало в направленні японських фахівців в Китай і запрошенні до Японії китайських стажерів [10, с. 4].

Перший пакет допомоги було надано протягом періоду 1979–1983 рр. і склав близько 1,4 млрд дол. США, а другий – протягом періоду 1984–1989 рр. у розмірі 2,1 млрд дол. США [8]. Після того як в 1995 р. Китай провів ядерні випробування біля озера Лобнор, Японія припинила надання Китаю фінансової допомоги. Наступний транш допомоги Китаю в обсязі 56 млн дол. США Японія надала Китаю в 2010 р. Загальний обсяг допомоги Японії Китаю становив 45 млрд дол. США, з яких 40,5 млрд дол. США було надано у вигляді довгострокових займів та 4,5 млрд дол. США – у вигляді грантів.

Спільне комюніке між КНР та Японією заклало основу для розвитку між Китаєм та Японією відносин миру і дружби. Воно стимулювало активізацію двостороннього співробітництва між двома країнами, проте поглиблення відносин вимагало подальшого зміцнення юридичної бази відносин між двом країнами.

В серпні 1978 р. відбувся візит міністра закордонних справ Японії Сунао Сонода в Китай. Під час цього візиту було підписано Договір про мир та дружбу між Японією та Китайською Народною Республікою.

Метою укладання договору було зміцнення і розвиток відносин миру і дружби між двома країнами. В договорі зазначено, що сторони розвиватимуть відносини вічного миру та дружби між двома країнами на основі принципів взаємної поваги до суверенітету та територіальної цілісності, взаємної неагресії, невтручання у внутрішні справи один одного, рівності, взаємної вигоди та мирного співіснування. Сторони підтвердили, що відповідно до вищезазначених принципів і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй вони у своїх взаєминах вирішують всі суперечки мирними засобами і утримуються від застосування чи загрози застосування сили.

В договорі зазначено, що жодна з сторін не прагнути до гегемонії в Азійсько-Тихоокеанському регіоні або в будь-якому іншому регіоні і що кожна з них виступатиме проти спроб будь-якої іншої країни або групи країн встановити таку гегемонію.

Сторони також домовились про те, що в добросусідському та доброзичливому дусі і відповідно до принципів рівності і взаємної вигоди та невтручання у внутрішні справи один одного, прагнутимуть до подальшого розвитку економічних і культурних зав'язків між двома країнами, а також сприятимуть обміну між народами двох країн.

Підписання договору стало важливою подією в історії двох країн. Фактично це означало остаточне примирення сторін, а також визначення принципів співпраці як Азійсько-Тихоокеанському регіоні так в інших регіонах світу [11].

На запрошення японського уряду голова КНР Цзян Цземін з 25 по 30 листопада 1998 р. перебував з офіційним візитом в Японії. Протягом візиту Цзян Цземін зустрівся з його величністю імператором Японії Акіхіто, прем'єр-міністром країни Кейдзо Обуті та іншими високопоставленими особами. Візит був історичний, оскільки це був перший візит голови КНР до Японії. Відносини між Китаєм та Японією в політичній площині поступово нормалізувались та достатньо активно розвивались в економічній сфері. Ситуація, що склалась у відносинах між сторонами вимагала перегляду існуючих між сторонами домовленостей та розробки і затвердження нових.

Під час переговорів сторони обговорювали широке коло питань, зокрема: ситуацію в світі після закінчення холодної війни, процес глобалізації, трансформації, що відбуваються в існуючому світовому порядку, проблеми з якими стикається світове співтовариство, питання безпеки, стан та перспективи співробітництва між Китаєм та Японією.

Під час обговорення зазначених питань сторони визнали, що оскільки світ в епоху після закінчення холодної війни продовжує зазнавати великих змін у напрямку створення нового міжнародного порядку, триває економічна глобалізація та поглиблюється взаємозалежність країн, зростає потреба в

посиленні діалогу та співпраці з питань безпеки. Учасники перемовин також підтвердили, що мир і розвиток залишаються головними проблемами, що стоять перед людським суспільством. В зв'язку з цим виникає загальне бажання міжнародного співтовариства побудувати новий міжнародний політичний і економічний порядок, який є справедливим і раціональним, а також спрямований на забезпечення мирного міжнародного середовища в ХХІ столітті.

Обидві сторони підтвердили, що принципи взаємної поваги до суверенітету та територіальної цілісності, взаємної неагресії, невтручання у внутрішні справи один одного, рівності, взаємної вигоди та мирного співіснування, а також принципи Статуту Об'єднаних Націй Нації є базовими нормами відносин між державами.

Сторони позитивно оцінили зусилля Організації Об'єднаних Націй щодо збереження миру в усьому світі та сприяння економічному і соціальному розвитку світу. Вони зазначили, що ООН повинна відігравати важливу роль у розбудові та підтримці нового міжнародного порядку. Обидві сторони висловили підтримку реформам Організації Об'єднаних Націй, включаючи реформу Ради Безпеки, для того, щоб ця організація продовжувала втілювати спільне бажання та колективну волю всіх членів у своїй діяльності та у процесі прийняття політичних рішень.

Під час переговорів також обговорювалось питання ядерної безпеки. Обидві країни наголосили на важливості остаточної ліквідації ядерної зброї і заявили, що виступають проти розповсюдження ядерної зброї в будь-якій формі. Вони також закликали зацікавлені країни припинити всі ядерні випробування та гонку ядерних озброєнь, і таким чином зробити свій внесок у питання миру та безпеки як в азіатському регіоні так і цілому світі.

Під час візиту Цзян Цземіня, 26 листопада 1998 р. сторони підписали спільну декларацію «Про побудову партнерства дружби та співробітництва заради миру та розвитку» (надалі декларація).

В декларації зазначено, що Японія та Китай поділяють історію дружніх обмінів, що охоплює понад 2000 років, а також спільну культурну основу, і що існує спільне бажання народів двох країн продовжувати цю традицію дружби та розвивати взаємовигідне співробітництво. Обидві сторони поділяли спільну думку, що правильне розуміння історії є важливим фундаментом для подальшого розвитку відносин між Японією і Китаєм. В контексті історичного минулого двох країн японська сторона заявила, що чітко усвідомлює відповідальність за тяжке лихо та шкоду, які Японія завдала китайському народу через свою агресію проти Китаю, і з цього приводу висловлює глибоке каяття за це. Своєю чергою китайська сторона висловила сподівання, що японська сторона вивчить уроки з історії та дотримуватиметься шляху миру та розвитку. Виходячи з цього, обидві сторони розвиватимуть давні дружні відносини.

Пекін та Токіо розглянули двосторонні відносини з часу нормалізації відносин між Японією і Китаєм і висловили задоволення значним розвитком у всіх сферах, включаючи політику, економіку, культуру та обмін людьми. Крім того, учасники переговорного процесу поділилися думкою про те, що за тодішньої ситуації співпраця між двома країнами набуває все більшого значення, а подальше зміцнення і розвиток дружніх і кооперативних відносин між двома країнами не тільки слугують фундаментальним інтересам їхніх народів, а й позитивно сприятимуть миру і розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону та світу в цілому.

Обидві країни підтвердили, що будуть дотримуватися принципів «Спільного комюніке Уряду Японії та Уряду Китайської Народної Республіки» від 29 вересня 1972 р. та Договору про мир і дружбу між Японією та Китайською Народною Республікою, підписаного 12 серпня 1978 р. Згадані документи продовжуватимуть залишатися найважливішою основою для двосторонніх відносин.

В декларації розкрито питання регіонального співробітництва між Китаєм та Японією. Обидві сторони вважають, що стабільні відносини між основними країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону є надзвичайно важливими для миру та стабільності цього регіону. Перемовники поділилися думкою, що вони братимуть активну участь у всіх багатосторонніх заходах у цьому регіоні, таких як регіональний форум АСЕАН, сприятимуть координації та співпраці, а також підтримуватимуть всі заходи для посилення розуміння та зміцнення довіри.

Японська сторона визнала важливу роль, яку Китай відіграє в регіоні та заявила, що стабільний і відкритий Китай, що розвивається, є важливим для миру і розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону і всього світу. Крім того японська сторона підтвердила свою політику щодо продовження співпраці і сприяння економічному розвитку Китаю.

Для активізації співробітництва сторони визнали за необхідне здійснювати щорічні візити лідерів однієї країни до іншої, створення гарячої лінії Токіо–Пекін між двома урядами, а також подальше зміцнення обмінів персоналом на всіх рівнях, зокрема, серед молодого покоління, які візьмуть важкий тягар майбутнього розвитку двох країн [12].

В жовтні 2006 р. на запрошення прем'єр-міністра КНР Вень Цзябао прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе відвідав з офіційним візитом Китайську Народну Республіку. Під час свого візиту прем'єр-міністр Абе провів переговори з президентом КНР Ху Цзіньтао, головою Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників У Банго, а також прем'єром Державної ради Вень Цзябао.

Під час зустрічей сторони обговорили широке коло питань, стосовно стану двостороннього співробітництва, а також обмінялись думками з приводу майбутнього двосторонніх відносин. Зокрема, вони підтвердили, що за останні 34 роки після нормалізації двосторонніх відносин між Японією і Китаєм, триває

обмін і співпраця в різних областях, поглибилася взаємозалежність між двома країнами. Сторони визнали, що японсько-китайські відносини стали одними з найважливіших двосторонніх відносин обох країн. Крім того, обидві сторони підтвердили, що сприяння продовженню міцного і стабільного розвитку японсько-китайських відносин в інтересах обох країн, і що обидві країни несуть відповідальність у нову епоху у справі конструктивного сприяння миру, стабільності та розвитку Азії та світу.

Під час візиту Сіндзо Абе лідери Японії та Китаю домовилися про заснування економічного діалогу високого рівня між Японією та Китаєм для розвитку взаємовигідних відносин на основі спільних стратегічних інтересів. Діалог став платформою проведення регулярних зустрічей між міністрами економік обох країн для обговорення рішень з проблемних питань та сприяння співпраці у сфері економіки з точки зору перспективи. Перша конференція відбулася у квітні 2007 р. у Токіо в присутності прем'єр-міністрів Японії та Китаю.

За результатами візиту прем'єр-міністр Абе сторони зробили спільну заяву, в якій вони представили своє бачення стосовно майбутнього двосторонніх відносин. З цього приводу сторони заявили, що обидві країни будуть прагнути будувати взаємовигідні відносини, на основі спільних стратегічних інтересів, досягнення цілей мирного співіснування, дружби поколінь, взаємовигідного співробітництва та спільного розвитку. Лідери країн визнали, що контакти та діалог між лідерами обох країн є надзвичайно важливими для розвитку відносин двох країн.

В цій заяві китайська сторона підкреслила, що розвиток Китаю є мирним розвитком, і Китай разом з Японією та іншими країнами прагне досягти розвитку і процвітання. Своєю чергою японська сторона позитивно оцінила мирний розвиток Китаю, а також визнала, що розвиток Китаю, завдяки політиці реформ та відкритості, надав великі можливості для Японії та міжнародного співтовариства. Японська сторона підкреслила, що Японія більше 60 років після війни послідовно йде шляхом мирної країни і продовжуватиме йти цим шляхом. Китайська сторона позитивно оцінила це.

Обидві сторони заявили, що вони прискорять процес консультацій з приводу ситуації, що склалась навколо Східно-Китайського моря, враховуватимуть різні можливості для цього та прийматимуть резолюції, що влаштовуватимуть обидві сторони. Вони підкреслили, що для того, щоб Східно-Китайське море було «морем миру, співпраці та дружби», обидві сторони повинні міцно підтримувати діалог та консультації, а також знаходити шляхи врегулювання розбіжностей точок зору кожної з сторін.

Сторони підтвердили, що вони сприятимуть обміну та співпраці в таких сферах, як політика, економіка, безпека, суспільство та культура на різних рівнях, а також визначили напрямки співпраці:

- зміцнення взаємовигідної співпраці, зокрема, у сфері енергетики, охорони навколишнього середовища, фінансів, інформаційних та комунікаційних технологій, захисту інтелектуальної власності;

- сприяння діалогу на рівні міністрів, консультацій між відповідними органами влади та діалогу між державним і приватним секторами в економічній сфері;

- з нагоди 35-ї річниці нормалізації двосторонніх відносин між Японією та Китаєм у 2007 році, активно розвивати обмін, особливо молодіжний, через проведення японсько-китайського року культури і спорту, а також посилювати дружні настрої між двома народами;

- посилення взаємної довіри у сфері безпеки через діалог з питань безпеки Японії та Китаю, а також обміну в оборонній сфері;

- проведення спільних історичних досліджень за участю японських і китайських вчених.

В спільній заяві обидві сторони домовились, що вони посилять координацію та співпрацю з міжнародних та регіональних питань. Вони висловили глибоку стурбованість з приводу ситуації, що склалась на Корейському півострові, включаючи питання ядерних випробувань. У зв'язку з цим обидві сторони підтвердили, що вони сприятимуть процесу шестисторонніх переговорів відповідно до спільної заяви про переговори разом з усіма сторонами, а також співпрацюватимуть і докладатимуть максимальних зусиль шляхом діалогу та консультацій для досягнення денуклеаризації Корейського півострова та збереження миру і стабільності в Північно-Східній Азії.

Сторони підтвердили, що вони докладатимуть спільних зусиль для просування процесу інтеграції в Східній Азії, посилення їхньої координації в регіональному співробітництві в Східній Азії, а також тристоронньому співробітництві в форматі Японія–Китай–Республіка Корея. Вони також обмінялись думками з приводу необхідності реформування Організації Об'єднаних Націй, включаючи реформування Ради Безпеки ООН, та висловили бажання посилити діалог з цього приводу [13].

На запрошення уряду Японії, голова КНР Ху Цзіньтао з 6 по 10 травня 2008 р. перебував в Японії з державним візитом. Під час візиту Ху Цзіньтао зустрівся з імператором Японії, а також провів переговори з прем'єр-міністром країни Ясуо Фукудою. Під час переговорів вони досягли спільного розуміння з різних питань, пов'язаних із всебічним просуванням взаємовигідних відносин, а також зробили спільну заяву «Взаємовигідні відносини на основі спільних стратегічних інтересів».

Сторони визнали, що відносини між Японією та Китаєм є одними з найважливіших двосторонніх відносин для кожної з двох країн, і що Японія і Китай тепер мають великий вплив і несуть урочисту відповідальність за мир, стабільність і розвиток Азійсько-Тихоокеанського регіону та світу. Вони також

визнали, що єдиною можливістю двох країн є співпраця для зміцнення миру та дружби в довгостроковій перспективі. Обидві сторони вирішили всебічно просувати «взаємовигідні відносини, засновані на спільних стратегічних інтересах» і досягти благородних цілей мирного співіснування, дружби поколінь, взаємовигідної співпраці і спільного розвитку для двох країн.

Пекін та Токіо вирішили відкрито обговорювати суперечливі історичні питання та спільно будувати майбутнє на основі «взаємовигідних відносин, заснованих на спільних стратегічних інтересах» між Японією і Китаєм. Вони оголосили, що будуть узгоджувати відносини між Японією та Китаєм з тенденціями міжнародної спільноти і разом створювати світле майбутнє для Азійсько-Тихоокеанського регіону і світу, поглиблюючи взаєморозуміння, будуючи взаємну довіру і розширюючи взаємовигідну співпрацю між своїми країнами.

Керівництва країн визнали, що вони є партнерами, які співпрацюють разом і не становлять загрози один одному. Вони разом підтримуватимуть мирний розвиток один одного, і вони поділяють переконання, що Японія та Китай, які підтримують курс на мирний розвиток, принесуть великі можливості та вигоди для Азії та світу.

В спільній заяві обидві сторони засвідчили, що співпрацюватимуть разом, будуючи формат для діалогу та співпраці, та визначили п'ять основних засад співпраці, а саме: посилення взаємної довіри в політичній сфері; стимулювання міжлюдського та культурного обміну, а також почуття дружби між народами Японії та Китаю; посилення взаємовигідного співробітництва; сприяння розвитку Азіатсько-Тихоокеанського регіону; вирішення глобальних проблем.

Сторони також визначили конкретні заходи задля реалізації визначених напрямків співпраці. Для посилення взаємної довіри в політичній сфері були визначені наступні заходи:

- побудувати механізм періодичного обміну візитами лідерів двох країн, при цьому керівник однієї країни має один раз на рік відвідати іншу країну; скликати зустрічі на вищому рівні, включаючи проведення зустрічей з нагоди міжнародних конференцій; посилити механізм обміну та стратегічного діалогу між урядами, парламентами та політичними партіями двох країн; покращити комунікацію щодо двосторонніх відносин двох країн, їх внутрішньої та міжнародної політики та міжнародної ситуації; підвищити рівень прозорості політик обох країн;

- посилити обмін візитами високого рівня у сфері безпеки, сприяти різноманітним формам діалогу та обміну, а також підвищити взаєморозуміння та довіру;

- тісно співпрацювати, заради більшого розуміння і досягнення основних і загальнолюдських цінностей, які загальноприйняті міжнародним співтовариством, ще більше поглибити розуміння культури, яку

культивували Японія і Китай, і разом обмінювалися своєю довгою історією взаємодії.

Для стимулювання міжлюдського та культурного обміну сторони застосовуватимуть повний спектр культурного та інтелектуального обміну шляхом широкого розвитку обмінів між засобами масової інформації двох країн, містами дружби, а також спортивними та приватними організаціями. Крім того постійно триватиме молодіжний обмін.

Обидві сторони вирішили співпрацювати спільно в тих сферах, де Японія та Китай мають великий вплив на світову економіку і можуть сприяти сталому зростанню світової економіки. При цьому пріоритет надаватиметься співпраці у сферах енергетики та навколишнього середовища на основі визнання того, що сторони несуть відповідальність перед майбутніми поколіннями та міжнародним співтовариством за ефективність такої співпраці. Сторони сприятимуть взаємовигідній співпраці та розширенню спільних вигод у широкому спектрі галузей, включаючи торгівлю, інвестиції, інформаційні та комунікаційні технології, фінанси, безпеку харчових продуктів і продуктів, захист прав інтелектуальної власності, бізнес-середовище, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, транспорт і туризм, воду та охорону здоров'я. Роль економічного діалогу між Японією та Китаєм на високому рівні як стратегічного інструменту розвитку співробітництва в економічній сфері має зрости.

Було встановлено, що Китай та Японія співпрацюватимуть у справі розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону у напрямку перетворення Східно-Китайського моря в «море миру, співпраці та дружби».

Сторони сприятимуть регіональному співробітництву в Східній Азії, на основі принципів відкритості, прозорості та інклюзивності, а також спільно сприяти миру, процвітанню, стабільності та відкритості в Азії.

Крім того, обидві країни визнали, що нормалізація відносин між Японією і Північною Кореєю має велике значення для миру і стабільності регіону Північно-Східної Азії. Китайська сторона заявила про готовність підтримувати зусилля, спрямовані на вирішення проблемних питань між Японією і Північною Кореєю та нормалізації двосторонніх відносин.

В заяві зазначено, що обидві сторони погодилися, що, оскільки Японія та Китай також несуть відповідальність за мир і розвиток світу у XXI ст., вони посилять координацію дій з вирішення ключових міжнародних питань і разом сприятимуть побудові світу, який сприятиме довгостроковому миру та спільному процвітанню. Вони також братимуть активну участь у розробці ефективних міжнародних заходів у боротьби зі зміною клімату на основі Балтійського плану дій та принципу «спільної, але диференційованої відповідальності та відповідних можливостей» в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Японія та Китай співпрацюватимуть з вирішення таких

глобальних питань, як енергетична безпека, охорона навколишнього середовища, бідність, заразні хвороби та інші [14].

Про готовність лідерів трьох найрозвинутіших східноазійських країн (Китаю, Японії та Південної Кореї) докласти зусилля для миру та співпраці в регіоні було заявлено на шостому тристоронньому саміті лідерів Республіки Корея, Японії та Китаю, який відбувся в Сеулі 1 листопада 2015 р. Під час саміту прем'єр-міністр Китаю Лі Кецянь, президент Південної Кореї Пак Кин Хе та прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе досягли широкого консенсусу щодо окремих пунктів порядку денного. Вони домовилися працювати разом над покращенням взаєморозуміння, зміцненням довіри та розширенням співпраці в галузі торгівлі та культурного обміну, а також сприяння сталому розвитку. Учасники саміту також підтвердили, що надалі тристоронній саміт необхідно проводити щорічно [15].

В жовтні 2018 р. в Пекіні між Китаєм та Японією було підписано меморандум «Про ділове співробітництво в третіх країнах». З японської сторони меморандум підписали міністр економіки, торгівлі та промисловості Японії Хіросіге Секо спільно з міністром закордонних справ Японії Таро Коно, з китайської сторони – голова Національної комісії з розвитку та реформ Лі Фен та міністр торгівлі Китаю Чжун Шань.

В меморандумі зазначається, що в японсько-китайських економічних відносинах існує сильна взаємодоповнюваність, що компанії в обох країнах мають свої сильні сторони, і що просування ділової активності між компаніями, а також розвиток бізнес-діяльності в третіх країнах є вигідним для розширення двостороннього економічного співробітництва та принесе користь для третіх країн. В зв'язку з цим обидві сторони вирішили створити Комітет сприяння японсько-китайському діловому співробітництву в третіх країнах в рамках японсько-китайського економічного діалогу високого рівня та провести міжвідомчі обговорення між урядами за участю різних компаній.

Обидві сторони вирішили створити і провести японсько-китайський форум з питань ділового співробітництва з третіми країнами. Форум спрямований на подальше просування обмінів між компаніями Японії та Китаю, а також на розробку проектів за участю приватного сектора економічного співробітництва в третіх країнах.

В рамках зазначеного меморандуму 2 квітня 2019 р. JETRO та Китайська рада з сприяння міжнародній торгівлі спільно скликали японсько-китайський семінар з ділового співробітництва в Таїланді під егідою Східного економічного коридору Таїланду. В своєму виступі генеральний директор Бюро торговельно-економічного співробітництва міністерства економіки, торгівлі та промисловості Японії Масакі Ісікава підкреслив важливість співпраці між компаніями з багатьох країн, таких як Китай, Таїланд і Японія, для задоволення величезного попиту на розвиток інфраструктури в Азії. Він також підкреслив, що співпраця відповідно до міжнародних стандартів відкритості, прозорості,

ефективності та фінансової стабільності є вигідною для всіх сторін. Своєю чергою заступник директора департаменту досліджень Китайської ради з сприяння міжнародній торгівлі Ю Ханьянь зазначила, що для того щоб просувати співпрацю в такому форматі в майбутньому, потрібно зосередитись на трьох аспектах такої співпраці: 1) поліпшення умов співпраці, 2) сприяння обміну інформацією та 3) посилення ролі організацій, що сприяють торгівлі.

Метою семінару було формування конкретних прикладів бізнесу між Китаєм і Японією в трьох сферах бізнесу: транспорт і логістика, енергетика та навколишнє середовище, а також розумний розвиток міста. Представники Японського банку міжнародного співробітництва та Промислово-комерційного банку Китаю пояснили свої програми фінансової підтримки та надали поради щодо початку бізнесу в Таїланді. В свою чергу керівник JETRO Bangkok розповів про потенціал і значення спільної роботи з китайськими партіями в Таїланді в трьох сферах з наступними презентаціями компаній, що діють у кожній області.

Не дивлячись на позитивну динаміку розвитку двосторонніх відносин між Китаєм та Японією в економічній сфері між сторонами залишаються проблемні питання, що мають історичне підґрунтя, які свідчать про певну настороженість і навіть недовіру один до одного.

В першу чергу це питання японських військових злочинів періоду Другої світової війни. Об'єктом постійної критики з боку Китаю став синтоїстський храм Ясукуні, заснований в 1869 р., після того коли в 1978 р. на його територію перенесли прах 14 японських військових полководців, які були визнані військовими злочинцями. З того часу цей храм став постійним місцем вшанування пам'яті загиблих в роки війни громадянами Японії, а також лідерами країни [16, р. 18–19].

Іншим проблемним питанням двосторонніх відносин є ситуація навколо трактування в японських підручниках японсько-китайської війни. Так у 1982 р. між сторонами спалахнув скандал з приводу упередженого, неадекватного, з точки зору Китаю, викладу японсько-китайської війни в японських шкільних підручниках. Зокрема в підручнику «Світова історія» для середніх шкіл формулювання «агресія в Північному Китаї» була замінена на «просування». За кілька тижнів до цієї новини – з 31 травня по 5 червня – в Японії перебував з візитом прем'єр Державної ради КНР Чжао Цзиян, який пообіцяв подальший розвиток японсько-китайських зв'язків. З свого боку японська сторона пообіцяла виділити Китаю займ на суму 91,4 млрд ієн. Для того, щоб загасити скандал прем'єр-міністр Японії Дзенко Судзукі був змушений терміново відвідати китайську столицю, де він пообіцяв змінити зміст підручників, а також виділити нову фінансову допомогу для розвитку китайської інфраструктури. Суперечності між сторонами з приводу формулювань участі Японії в війни, кількості загиблих китайців та оцінки самих подій ще не раз ставали приводом для загострення відносин між сторонами.

Ще однією причиною, що викликає негативну реакцію в Китаї, є бажання Японії стати постійним членом Ради Безпеки ООН. Пекін категорично виступає проти, хоча багато держав, зокрема і Росія, підтримують це прагнення Японії.

В Пекіні продовжують з підозрою ставитися до японсько-американського воєнно-політичного союзу, в результаті якого, на думку китайського керівництва, Японія все більше перетворюється в «непотоплюваний американський авіаносець» в Східній Азії, що розглядається як безпосередня військова загроза безпеці Китаю.

Камінням спотикання у відносинах між Китаєм та Японією є питання про приналежність островів Сенкаку (кит. Дяоюйдао) в Східно-Китайському морі. Крім того невстановлені кордони морського шельфу розхитують і без того складні і незбалансовані китайсько-японські відносини. Спірні острови є безлюдними і малими за площею (близько 7 кв. км), формально входять в префектуру Окінава. Японська влада заявляє, що ці острови знаходяться в приватній власності, оскільки вони були придбані разом з островами Наньсяо та Беісяо, але не називають імені власника [17, р. 13]. Однак згідно офіційної позиції міністерства закордонних справ Китаю, китайська територія не може купуватись чи продаватись будь-ким [18, р. 10–13].

Японія встановила свою юрисдикцію над островами Сенкаку в 1895 р., оскільки, на думку японської влади, вони ні ким не управлялися. Острови Сенкаку не було названо серед інших територій, які цінський Китай поступився Японії в результаті поразки в японо-китайської війни 1894–1895 рр. Сучасні японські автори відзначають, що з кінця XIX ст. Японія почала активно освоювати острови, побудувавши на них маяк, фабрику з переробки морських водоростей та інші господарські споруди. З 1940 р. в зв'язку з розширенням військових дій в Східній Азії жителі островів Сенкаку покинули їх. Острови залишалися безлюдними до початку 1990-х рр.

Згідно Сан-Франциським мирним договором від 1951 р. острови Сенкаку були включені до складу японських островів Нансей. У той час Китай не заперечував проти такого рішення. До 1970 р. на китайських картах острова Сенкаку зображувалися як частина японської префектури Окінава. Тільки після того, як в 1970-х рр. на шельфі біля островів Сенкаку були виявлені поклади нафти і газу, Китай і Тайвань заявили про свої претензії на ці острови. У 1992 р. в Китаї був прийнятий закон про територіальні води, згідно з яким острова Сенкаку можуть потрапити під юрисдикцію КНР.

Пекін вимагає їх передачу під юрисдикцію КНР на тій підставі, що до 1895 р. вони входили до складу Тайванської провінції Китаю. Виявлені біля островів Сенкаку поклади нафти і газу підвищують двосторонній інтерес до островів. Кожна зі сторін прагне тим чи іншим чином відзначити свою присутність в цьому районі. У 1996 р. група японської молоді змонтувала маяк на островах Сенкаку. У тому ж році Японія оголосила про створення своєї ексклюзивної економічної зони, що включає ці острови. У наступні роки сторони

звинувачували один одного в замаху на великі райони шельфу Східно-Китайського моря. У 2000 р. Китай почав проводити дослідження морського дна поблизу спірних островів. Токію розцінив ці дії як провокацію. Особливо важким для розв'язання став інцидент в листопаді 2004 р. з китайським підводним човном, який пройшов через протоку Ісігакі, влаштувавши, таким чином, демонстрацію можливостей китайського ВМФ приховано пересуватися далеко від китайського узбережжя.

Відповідь на цей випадок з боку японської сторони не примусила довго чекати. Коли в 2004 р. китайське риболовецьке судно з'явилося біля островів, воно було видворено японським патрульним кораблем. У тому ж році китайські активісти висадилися на спірних островах, але були затримані японською владою. 7 вересня 2010 р. китайський рибальський сейнер увійшов у територіальні води поблизу островів Сенкаку і був заарештований японською береговою охороною. Далі були протести японської сторони.

Хоча і в Пекіні і в Токію роблять спроби дипломатичним шляхом вирішити територіальне питання, але жодна зі сторін не бажає відмовлятися від своїх переконань.

З метою досягнення взаєморозуміння та сприйняття японською та китайською громадськістю один до одного, а також спостереження за змінами настроїв, що виникають з часом між сторонами один проти одного, японська урядова організація з сприяння експорту JETRO та Китайська міжнародна видавнича група, China International Publishing Group, розпочали спільний проект з проведення постійного моніторингу щодо стану настроїв громадян обох країн один до одного. Моніторинг стану громадської думки однієї країни про іншу здійснюється з застосуванням двох показників для кожної з сторін: сприятлива / відносно сприятлива та несприятлива / відносно несприятлива.

На представленому графіку «Враження однієї країни про іншу» можна прослідкувати розвиток настроїв громадян обох країн один до одного. Представлений графік дозволяє зробити певні висновки щодо сприйняття громадянами кожної з країн один до одного. Необхідно зазначити, що ці настрої змінювались протягом періоду проведення даного моніторингу з 2005 по 2018 рр. включно. Зміни настроїв розвивались в залежності від врегулювання існуючих проблем між країнами, а також стану економічного співробітництва між країнами.

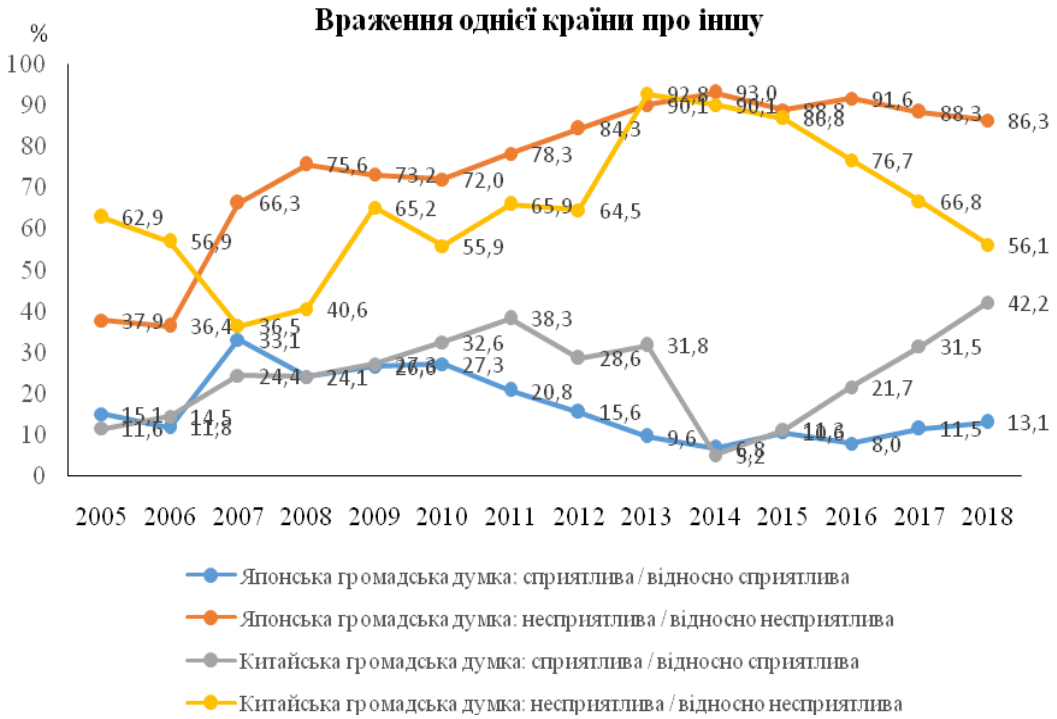

Рис. 1. Враження однієї країни про іншу.

Джерело: розроблено автором за даними Japan-China Public Opinion Survey 2018.

Не дивлячись на мінливість настроїв громадян кожної з країн, все ж таки можна виокремити загальні тенденції щодо їх розвитку. Зокрема для настроїв китайських громадян щодо японських громадян спостерігається тенденція щодо істотного покращення сприятливої/відносно сприятливої думки китайців про японців та зниження несприятливої/відносно несприятливої думки китайців про японців. Так рівень сприятливої/відносно сприятливої думки китайців про японців зріс за 14 років в 3,6 разів з 11,6% до 42,2%, тоді як рівень несприятливої/відносно несприятливої думки китайців про японців знизився більше повільними темпами лише на 6,8% з 62,9% до 56,1% за відповідний період. Позитивні зміни настроїв китайських громадян про їх японських колег пояснюються зростанням обізнаності китайським громадянами щодо японців по мірі зростання кількості китайських туристів та студентів до Японії. У 2018 р. близько 8,4 млн. китайських туристів відвідали Японію та витратили 13 млрд дол. США, що становить майже 34% усіх витрат іноземних відвідувачів Японії. Крім того в 2018 р. 115 тис. китайських студентів навчались в Японії, що становить 38% від загальної кількості іноземних студентів, що навчаються в Японії. Китайцям імпонує японська ввічливість, гарні манери та високі культурні стандарти. Вони також високо цінують політику японського уряду щодо навколишнього середовища, що сприяє

збереженню природи, очищенню довкілля та створенню сприятливих умов життя для громадян. Крім того позитивний вплив на настрої китайських громадян також справила політика японського уряду щодо сприяння модернізації економіки Китаю. З часу підписання договору про мир та дружбу між двома країнами, Японія надала суттєву допомогу Китаю в модернізації країни. Японія стала основним джерелом постачання сучасних технологій та інвестицій до Китаю, і посідає третє місце серед найбільших зовнішніх інвесторів до Китаю [19]. На кінець 2018 р. загальний обсяг японських прямих іноземних інвестицій в Китаї становив 124 млрд дол. США, при цьому близько 23 тис. японських компаній мають бізнес в Китаї. За 45 років з моменту врегулювання відносин між двома країнами, товарообіг між країнами зріс з 1 млрд дол. США до 317 млрд дол. США [20].

На відміну від позитивної тенденції зміни настроїв китайських громадян щодо японських, настрої японських громадян про їх китайських колег змінювались в протилежному напрямку. Так рівень сприятливої/відносно сприятливої думки японців про китайців з 2005 р. по 2018 р. знизився на 2% з 15,1% до 13,1%. Погіршився також рівень несприятливої/відносно несприятливої думки японських громадян щодо китайських. Зокрема за відповідний період цей показник зріс в 2,3 рази з 37,9% до 86,3% [21]. Зростання негативних настроїв японців про китайців зумовлено побоюваннями японцями стосовно зростаючої економічної потуги Китаю, зміцненням збройних сил Китаю, а також посиленням ролі Китаї в світі як в економічній так і в політичній сферах. Японці занепокоєні відсутністю прогресу в регулюванні проблеми островів Сенкаку. Вони вважають, що посилення військової присутності морських сил Китаю в Східно-Китайському морі пов'язано з тим, що Китай не бажає йти на поступки в врегулювання цього питання і готовий застосовувати військові сили задля відстоювання власних інтересів.

Моніторинг стану громадської думки однієї країни про іншу дає підстави стверджувати, що не дивлячись на значні досягнення в сфері торгово-економічного співробітництва між двома країнами, ще надалі залишаються проблеми сприйняття один одного громадянами обох країн.

Розвиток двосторонніх відносин між Китаєм та Японією протягом 40 років після нормалізації відносин між двома країнами підтвердив вірність надання пріоритету розвитку торгово-економічних відносин між двома країнами. Історія відносин між Китаєм та Японією, свідчить про те, що попри всі проблемні питання історії двосторонніх відносин між країнами, що пов'язані з трагічними сторінками історичного минулого, може приносити вигоди обом сторонам за умови усвідомлення переваг від такого співробітництва та здатності лідерів країн відкладати суперечливі питання та віднаходити перспективні. Це не означає, що трагічні моменти історичного минулого двох країн може бути забуто. Навпаки запровадження щорічного моніторингу стану громадської

думки однієї країни про іншу свідчить про бажання лідерів обох країн та громадськості відслідковувати настрої громадян для того щоб враховувати це в стратегії співробітництва між двома країнами. І як свідчать останні данні, зміни в настроях громадян обох країн один проти одного відбуваються повільно і не завжди в позитивному напрямку. Очевидно, що питання примирення між народами обох країн залишається відкритим. Проте досягнення в сфері торгово-економічного співробітництва між двома країнами, існуючі механізми взаємодії між урядами обох країн, закладають перспективну платформу до остаточного примирення народів обох країн.

Список використаних джерел та літератури

1. Столяров А.Ю. Официальная история Японии. *Страна восходящего солнца. Загадки древней истории*. М.: Вече, 2014. С. 6–28.
2. Васильев Л.С. Япония в начале XIX в. Всеобщая история. Том 4. Новое время (XIX в.): учебное пособие. 2-е изд., доп. и перераб. 2015. М.: КДУ. С. 529–542.
3. Tsukamoto Takashi. *The Treaty of Peace with Japan and Takeshima's Legal Status*. URL: <https://www.spf.org/islandstudies/research/a00002.html>
4. Тихвинский С.Л. Лидеры китайской революции. *Китай: история в лицах и событиях*. М: Политиздат, 1991. 206 с.
5. Qiu Huafei. *Contemporary Chinese Foreign Affairs and International Relations*. Beijing, 2013. 428 p.
6. Кисенджер Генри. Чжоу Еньлай. Никсон в Китае: встреча с Мао Цзедунем. *О Китае: перевод с английского В.Н. Верченко*. Москва: Астрель, 2013. С. 267–319.
7. Виноградов А.О. Внешняя политика Китая 1949–1976 гг. URL: <https://www.jstor.org/stable/1173880>
8. Ли Ланьцин. Прорыв: Как открывались ворота страны: 30-летию начала реформ в Китае посвящается. М.: Издательство Московского университета, 2010. С. 472.
9. Bergère Marie-Claire, Bianco Lucien, Domes Jürgen. *La Chine au XXe siècle: De 1949 à aujourd'hui*. Éditions Fayard. France, 1990. P. 370.
10. Хайдеко Сугияма. *Китай и Япония: непреодолимые противоречия или временные трудности?* URL: <https://www.jstor.org/stable/1173880>
11. *Treaty of Peace and Friendship between Japan and the Republic of China*. URL: <https://www.jstor.org/stable/1173880>
12. Kazuo Sato. *The Japan-China Summit and Joint Declaration of 1998: A Watershed for Japan-China Relations in the 21st Century?* URL: <https://www.brookings.edu/research/the-japan-china-summit-and-joint-declaration-of-1998-a-watershed-for-japan-china-relations-in-the-21st-century/>
13. Kahn Joseph. *China and Japan Take Steps to Mend Fences*. *The New York Times*. October 9, 2006. URL: <https://www.nytimes.com/2006/10/09/world/asia/china-and-japan-take-steps-to-mend-fences.html>
14. Spencer Richard. *China's President Hu Jintao visits Japan*. *The Telegraph*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/1930258/Chinas-President-Hu-Jintao-visits-Japan.html>
15. Bai Shi. *Trilateral cooperation reboot*. *Beijing Review*. 2015. Vol. 58 No. 46, November 12. P. 20–22.
16. Zhu Feng. *Don't let the Yasukuni Shrine shatter Sino-Japanese relations*. *China Today*. 2015. Vol. 62, No. 1, January, 20. P. 18–19.
17. Gao Hong. *Ignoring history, fueling tensions*. *Beijing Review*. 2012. Vol. 55, No. 38, September 20. P. 13.
18. Ding Ying. *Jeopardy in Japan*. *Beijing Review*. 2012. Vol. 55, No. 30, July. P. 10–13.

19. Zixuan Huang. Foreign Direct Investment in China's High-technology Manufacturing Industries. *China & World Economy*. 2018. Vol. 26, No. 5, Sep. – Oct. P. 106.
20. Ministry of Commerce, People's Republic of China. URL: <http://english.mofcom.gov.cn/article/statistic/lanmubb/>
21. Japan-China Public Opinion Survey 2018. URL: <https://www.jstor.org/stable/1173880>

References

1. Stolyarov, A.Yu. (2014) *Ofitsial'naya istoriya Yaponii. Strana voskhodyashchego solntsa. Zagadki drevney istorii*. Moskva: Veche. [In Russian].
2. Vasil'yev, L.S. (2015). Yaponiya v nachale XIX v. Vseobshchayaistoriya. Tom 4. *Novoyevremya (XIX v.): uchebnoyeposobiye. 2-e izd., dop. ipererab*. Moskva: KDU. [In Russian].
3. Tsukamoto Takashi. The Treaty of Peace with Japan and Takeshima's Legal Status. [Online]. Available from: <https://www.spf.org/islandstudies/research/a00002.html> [In English].
4. Tikhvinskiy, S.L. (1991). *Liderykitayskoyrevolyutsii. Kitay: istoriya v litsakhisobytyakh*. Moskva: Politizdat. [In Russian].
5. Qiu Huafei. (2013). *Contemporary Chinese Foreign Affairs and International Relations*. Beijing. [In English].
6. Henry Kissinger. Zhou Enlai. (2013). *Nixon in China: meeting with Mao Zedong. About China*: translated from English by V. N. Verchenko. Moscow: Astrel, pp. 267–319. [In English].
7. Vinogradov, A.O. Vneshnyaya politika Kitaya 1949–1976 gg. [Online]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/1173880> [In Russian].
8. Li Lan'tsin. (2010). *Proryv: Kak otkryvalis' vorota strany: 30-letiyu nachala reform v Kitaye posvyashchayetsya*. Moskva: Izdatel'stvoMoskovskogouniversiteta. [In Russian].
9. Bergère Marie-Claire, Bianco Lucien, Domes Jürgen. (1990). *La Chine au XXe siècle: De 1949 à aujourd'hui*. Éditions Fayard. France. [In French].
10. Khaydeko Sugiyama. Kitay i Yaponiya: nepreodolimyye protivorechiya ili vremennyye trudnosti? [Online]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/1173880> [In Russian].
11. Treaty of Peace and Friendship between Japan and the Republic of China. [Online]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/1173880> [In English].
12. Kazuo Sato. The Japan-China Summit and Joint Declaration of 1998: A Watershed for Japan-China Relations in the 21st Century? [Online]. Available from: <https://www.brookings.edu/research/the-japan-china-summit-and-joint-declaration-of-1998-a-watershed-for-japan-china-relations-in-the-21st-century/> [In English].
13. Kahn, J. (2006, October 9). China and Japan Take Steps to Mend Fences. *The New York Times*. [Online]. Available from: <https://www.nytimes.com/2006/10/09/world/asia/china-and-japan-take-steps-to-mend-fences.html> [In English].
14. Spencer, R. China's President Hu Jintao visits Japan. *The Telegraph*. [Online]. Available from: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/1930258/Chinas-President-Hu-Jintao-visits-Japan.html> [In English].
15. Bai Shi. (2015, November 12). Trilateral cooperation reboot. *Beijing Review*, Vol. 58, No. 46, pp. 20–22. [In English].
16. Zhu Feng. (2015, January, 20). Don't let the Yasukuni Shrine shatter Sino-Japanese relations. *China Today*, Vol. 62, No. 1, pp. 18–19. [In English].
17. Gao Hong. (2012, September 20). Ignoring history, fueling tensions. *Beijing Review*, Vol. 55, No. 38, p.13. [In English].
18. Ding Ying. (2012). Jeopardy in Japan. *Beijing Review*, Vol. 55, No. 30, July, pp. 10–13. [In English].

19. Zixuan Huang. (2018). Foreign Direct Investment in China's High-technology Manufacturing Industries. *China & World Economy*, Vol. 26, No. 5, Sep. – Oct., p.106. [In English].
20. Ministry of Commerce, People's Republic of China. [Online]. Available from: <http://english.mofcom.gov.cn/article/statistic/lanmubb/> [In English].
21. Japan-China Public Opinion Survey. (2018). [Online]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/1173880> [In English].

Oliinyk O. Sino-Japanese Relations in the Context of Historical Development.

The article examines the problem of the genesis of Sino-Japanese relations in their historical retrospect. The historical prerequisites for the formation of modern relations between the People's Republic of China and Japan were analyzed, and it was also found that the history of relations between the two countries dates back more than 4 thousand years. During this long historical period, the parties have passed the difficult test of time, from brutal confrontation to the establishment of beneficial cooperation. Political changes within the countries and their impact on the external ambitions of the political leadership of the countries are analyzed. The main concepts and fundamental principles of the foreign policies of both countries have been established. Studies of the most acute problematic issues of bilateral relations, which formed negative memories of one country about another, remain in the memory of peoples to this day and prevent further rapprochement. It was revealed that the political circles of the countries are aware of the essence of existing historical problems, but they are trying to restrain negative memories and find mechanisms and formats for the new coexistence of the peoples of both countries. In particular, the parties initiated an economic dialogue between Japan and China at a high level as a strategic tool for the development of cooperation in the economic sphere, the role of which should grow. It has been confirmed that Beijing and Tokyo have established a process of monitoring the impressions of the population of one country about the other, are taking measures to reduce tension in relations, and are also trying to find new, more effective models of coexistence. It was found that both sides decided to cooperate together in those areas where Japan and China have a great influence on the world economy and can contribute to the sustainable growth of the world economy. At the same time, priority will be given to cooperation in the fields of energy and the environment based on the recognition that the parties bear responsibility to future generations and the international community for the effectiveness of such cooperation. It is proven that the parties will promote mutually beneficial cooperation and the expansion of mutual benefits in a wide range of sectors, including trade, investment, information and communication technology, finance, food and product safety, protection of intellectual property rights, business environment, agriculture, forestry and fisheries economy, transport and tourism, water and health care.

Keywords: *historical memory, cooperation, foreign policy, peace, reconciliation, intercultural exchange.*